

Dolgozatomban az 1985/86-os év névdivatjával foglalkozom. Vizsgálataim szinkrón jellegűek lesznek, bár, hogy teljesebb kép bontakozzon ki a mai állapotról, néhány korábbi adattal összehasonlítást végzek annak bizonyítására, hogy míg régebben a névdivat egy nemzedékváltással változott, vagy még lassabban, (tehát általában 25-30 év kellett egy-egy név elterjedéséhez, felfutásához majd leáldozásához), addig ma ez az idő lerövidült, feltehetően 5-6 évre.

Adataimat a XIII. kerületi Róbert Károly krt.-i kórház II. szülészeten gyűjtöttem. Külön köszönetet mondok dr. Kiss Csaba osztályvezető főorvosnak, aki rendelkezésemre bocsájtotta a kórház csecsemőkönyvét, és dr. Laczkó Pál adjunktusnak, aki hathatós segítséget nyújtott a gyűjtésben. A csecsemőkönyvben a következő adatok szerepelnek: születési dátum, a csecsemő vezeték- és keresztnéve, az édesanya férjezett és lánykori neve, a lakcím. Az 1985. szeptember 27. és 1986. szeptember 27. között született újszülöttek keresztnéveit dolgoztam fel.

A kórházban ez alatt az egy év alatt 799 csecsemő született. Közülük kilenc külföldi állampolgár gyermekeként látta meg a napvilágot, őket nem vettem be az adattárba. Így tehát 790 kisbaba neve szerepel: 379 kisfiú és 411 kislány. A teljesség kedvéért: a 790 gyermek között 12 ikerpár van, 5 kislány, 6 kisfiú és egy vegyes. A 379 fiúnak 86-féle, míg a 114 kislánynak 116-féle nevet adtak. Második keresztnévet 61 kisfiú és 52 lány kapott, összesen 113 gyermek, vagyis mindössze 14,3 %-ban adnak második utónévet. Egy-egy esetben előfordult harmadik utónév is. A vizsgált 86 fiúnév közül csak első névként 48 név szerepel, azaz 55,8 %, csak második névként hét, azaz 8,1 %, és csak harmadik névként egy, azaz 1,16 %, míg első és második névként 30, azaz 34,8 %.

Lássuk ugyanezt a lányok esetében. Csak első névként a 116-ból 72, vagyis 62%. Csak második névként 13, azaz 11,2 %, míg első és második névként 30, azaz 25,8 %, első és harmadik névként egy név, azaz 0,86 %.

Készítettem számstatisztikát abból a szempontból is, hogy a választott összes név közül hány ajánlott, hány elfogadható a Ladó-féle Utónévkönyv szerint, és mennyi azoknak a száma, amelyeket kérvényezni kellett, mert nem szerepelnek az Utónévkönyvben. A fiúk esetében 70 név (81,3 %) ajánlott, 14 (16,2 %) elfogadható és kettő nem szerepel az Utónévkönyvben (2,32 %). A lányok esetében 91 ajánlott (78,44 %), 21 elfogadható (18,1 %) és négy nem szerepel az Utónévkönyvben (3,44%).

A Róbert Károly krt. kórház a XIII. kerületben van, de Budapest minden kerületéből jönnek ide szülő nők. Így tehát hozzávetőlegesen az egész főváros névadási szokásait nyomon lehet követni. Szép számban érkeznek vidékről is, főleg Pest megyéből. Az említett időszakban a következő helységek szerepelnek: Bag, Biatorbágy, Budakalász, Budakeszi, Budaörs, Diósd, Dömsöd, Dunakeszi, Érd, Ercsi, Fót, Göd, Gödöllő, Gyömör, Márianosztra, Monor, Nagymaros, Nyáregyháza, Páty, Pécel,

Pilis, Pilisborosjenő, Pilisvörösvár, Rákosfalva, Solymár, Sülysáp, Százhalombatta, Szentendre, Szigetszentmiklós, Tápióság, Tököl, Tura, Vác, Vecsés, Verőcemaros. Látszik a felsorolásból, hogy Pest megye majdnem minden részéről szó van. Tehát elmondhatjuk, hogy többé-kevésbé az agglomeráció névdi-vatjáról is beszélhetünk. Azért csak többé-kevésbé, mert az adatok száma csekély ahhoz, hogy a teljes megyéről pontos képet kapjunk. Meg kell még említeni, hogy szerepel néhány Pest megyén kívül eső város is, de számuk elenyésző.

Az 1985/86-os év leggyakoribb keresztnévei az összes előfordulás arányában

Férfinevek	Női nevek
1-2. Gábor Péter	1. Zsófia
3. Tamás	2-3. Nikoletta Tímea
4. András	4. Andrea
5. László	5. Anna
6-7. Zoltán Balázs	6-7. Judit Krisztina
8-9. Attila Dániel	8-10. Anita Eszter Katalin
10-11. István János	11-14. Adrienn Dóra Éva Szilvia
12-13. Tibor Gergely	15. Zsuzsanna
14. Kristóf	16-19. Ágnes Anikó Noémi Nóra
15-18. Ádám Bence Márton Sándor	20-22. Mariann Orsolya Viktória
19-22. Ferenc Krisztián Norbert Róbert	

Kicsit másképp fest a kép, ha csak az első keresztnéveket vesszük figyelembe

Férfinevek	Női nevek
1. Gábor	1. Zsófia
2. Péter	2. Nikoletta
3. Tamás	3. Tímea
4. Balázs	4. Andrea
5. Zoltán	5-7. Anita Anna Krisztina
6-8. András Attila Dániel	8-11. Adrienn Dóra Eszter Szilvia
9. László	12. Judit
10-11. Gergely János	
12-13. István	

	Tibor	13-16. Éva
14-16.	Ádám	Katalin
	Kristóf	Noémi
	Márton	Nóra
17-19.	Krisztián	17-21. Ágnes
	Norbert	Anikó
	Sándor	Mariann
20-21.	Bence	Orsolya
	Ferenc	Viktória

Ha összehasonlítjuk a két oszlopot, a férfinevek esetében jelentős változás a László névnel történt: az ötödik helyről a kilencedikre került, tehát sokszor fordul elő második névként, lejjebb csúszott az András és az István is. A női nevek esetében jelentőset zuhant a Judit, lejjebb esett a Katalin, a Zsuzsanna név pedig egyáltalán fel sem került a második listára. És valóban megvizsgálva az adatokat, kiderül, hogy a férfinevek közül az András, a László és az István, a női neveknél a Judit, a Katalin és a Zsuzsanna fordulnak elő gyakran második névként. Érdekeség, hogy a férfinevek esetében gyakran adják második névnek a Tamást és a Pétert is, a két listavezető nevet, de ezek olyan nagy számban fordulnak elő mind első, mind második névként, hogy a két listát összehasonlítva nem változik a helyük.

A számadatokból már látszott, hogy a szülők sokkal több női név közül válogatnak, s így a női nevek előfordulási száma kisebb, mint a férfiaké. Csak az élen járó Zsófia esetében emelkedik hús fölé ez a szám, és a Nikoletta, illetve a Tímea esetében közelíti meg a húszat. A férfinevek közül azonban a Gábor és a Péter már a harminc felé közelít, a Tamás is hús fölé van, és húszhoz közel találjuk az Andrást, Lászlót, Zoltán és Balázs neveket is. Ugyanezt mutatja az egyszer előforduló nevek száma is. A férfinevek esetében huszonöt név fordul elő mindössze egyetlen alkalommal. Ezek a következők: Agrilló, Alajos, Árpád, Benedek, Bertalan, Csánád, Dénes, Detre, Dezső, Edmond, Emil, Endre, Géza, István, Jonatán, Mátyás, Menyhért, Norman, Olivér, Ottó, Philip, Renátó, Sámuel, Simon, Vajk. A női nevek között harminckilenc névvel találkozunk mindössze egyszer: Anica, Aranka, Bea, Beatrix, Bettina, Boróka, Edit, Fanni, Flávia, Flóra, Franciska, Fruzsina, Gerda, Helga, Ibolya, Ilona, Janka, Júlia, Klaudia, Lili, Lívia, Lúcia, Lucien, Margit, Marina, Matild, Mercedesz, Miléna, Mónika, Petra, Ramona, Titamilla, Tünde, Vanessa, Virág, Viola, Xénia, Zsanett.

Kigyűjtve a csak második névként előforduló neveket a kép nem változik. A férfinevek: Ábel, Illés, Koppány, Kornél, Miksa, Robin és Vilmos (hét darab). A női nevek: Dominika, Gyöngyi, Ingrid, Julianna, Kata, Lenke, Málna, Olga, Rozália, Szandra, Szemerke, Teréz, Veronika (tizenhárom darab).

Érdekes jelenség, hogy két gyermek esetében három utónevét jegyeztek be a csecsemőkönyvbe. A kisfiú neve igazán tanulságos: Agrilló Koppány Paszkál. Az Agrilló nem szerepel az Utónevkönyvben, a Koppány régi magyar személynév, a Paszkál a latin Paschalis rövidülése. A Koppány és Paszkál

neveket elfogadhatónak minősítették az Utónévkönyvben. A kislány neve: Sarolta Olga Piroska. A statisztikai adatok között már említettem, hogy 14,3%-ban adnak második utónevet. Emlékeztetőül, ez azt jelenti, hogy 109 gyermek kapott, ebből 61 fiú és 52 lány (a fiúk 16%-a, a lányoknál pedig csak 12,6%-a). A fiúk esetén nagyon gyakori, hogy a második név az édesapa neve. Él a névátörökítés hagyománya, de már visszaszorulóban van, és ezt a tényt mutatják azok az adatok is, hogy a fiúk gyakran csak második nevükben viszik tovább a hagyományt. A lányoknál is előfordul természetesen, hogy a gyermek az anyuka nevét kapja második utónévként, de jóval ritkábban. Fiúknál az is előfordul, hogy a gyermek megkapja az apuka nevét első keresztnévként és kap egy második utónevet is, feltehetően gyakran abban az esetben, ha a családi hagyomány erős a névátörökítésben, de a név nem nyerte meg a szülők, leginkább az anyuka tetszését. Természetesen a lányok esetén is előfordul ugyanez, de megint csak jóval ritkábban. A lányok második utónevét az motiválhatja, hogy később válasszthasson a kettő közül. (Mindezeket a megállapításokat azon vizsgálatomra alapozom, amely folyamatban van a Róbert K. krt. kórház szülészeten egy kérdőív alapján.)

A névátörökítésre vonatkozóan éppen a fiúkkal kapcsolatban pontos statisztikai adatokkal nem rendelkezem. Ennek oka az, hogy a csecsemőkönyvben csak az édesanya nevét jegyzik fel, és napjainkban egyre többen, főleg a fiatalok nem veszik át férjük teljes nevét, csak a vezetéknév (vagy még azt sem). Mégis le lehet szűrni néhány tanulságot. Annak ellenére, hogy a fiúk esetében nincsenek pontos adatok, a kép mégis világosan kirajzolódik: a férfinév átöröklése jóval nagyobb számú. Különösen a kevésbé divatos neveknél jellemző ez. A teljesség igénye nélkül néhány példa (természetesen csak az első nevek figyelembe vételével, az előzőekben már tárgyalt második névként való átörökítést nem vettem ide): Emil, József, János, Nándor, Imre, Vilmos, Kálmán, Károly, Ottó, Alajos, Béla, Géza, Dezső, Gyula, Lajos, Pál, Vince stb.

Előfordul a névátörökítés gyakori, népszerű nevek esetén is, pl. László, Gábor, Péter, Sándor stb. Hogy ez utóbbi mégis szórványosabb, annak oka igen egyszerű. Hagyományról van szó, amelyet az előző nemzedék hagy ránk. Az előző nemzedék névízlése pedig egészen más volt. A mai divatos nevek akkor alig vagy egyáltalán nem fordultak elő. Ugyanezek elmondhatók a női nevekkkel kapcsolatban, de itt figyelembe kell venni mindehhez a jóval kevesebb előfordulást. Példák a kevésbé divatos nevek köréből: Magdolna, Margit, Borbála, Márta, Erika stb. A népszerűbb nevek köréből Anna, Ágnes, Anikó, Zsófia, Adrienn, Zsuzsanna, Katalin stb.

BÜKY BÉLA (NyttudÉrt. 26.) és LADÓ JÁNOS (Magyar Utónévkönyv Bp., 1971) adatait felhasználva összehasonlítást végeztem a korábbi évek névdivatjával kapcsolatban. BÜKY BÉLA a VIII. kerületi anyakönyvi hivatal jegyzékét dolgozta fel, LADÓ JÁNOS a Statisztikai Hivatal adatait. Állítsuk egymás mellé az 1945-49-es, az 1967-és és az 1985-86-os listát.

FÉRFINEVEK

1945-49	1967	1985-86
1. László	László	Gábor
2. István	Zoltán	Péter
3. József	István	Tamás
4. János	József	Balázs
5. Ferenc	János	Zoltán
6. György	Attila	Attila
7. Péter	Sándor	András
8. Sándor	Tibor	Dániel
9. Gábor	Ferenc	László
10. András	Gábor	Gergely

NŐI NEVEK

1945-49	1967	1985-86
1. Mária	Mária	Zsófia
2. Éva	Ildikó	Nikoletta
3. Erzsébet	Katalin	Tímea
4. Katalin	Erika	Andrea
5. Zsuzsanna	Erzsébet	Anita
6. Ilona	Zsuzsanna	Anna
7. Anna	Andrea	Krisztina
8. Judit	Ágnes	Adrienn
9. Ágnes	Ilona	Dóra
10. Margit	Anikó	Eszter

A férfinevek esetén az 1945-49. és 1967. között eltelt húsz évben mindössze három név cserélődött ki. Eltűnt a György, az András és a Péter (.), helyükre lépett a Zoltán, az Attila és a Tibor. Az 1967-es és az 1985-86-os adatok esetén -- szintén közel húsz évről van szó -- hat név tűnt el: Sándor, János, József, Ferenc, István és Tibor, míg felkerült a Tamás, Balázs, András, Péter, Dániel, Gergely. Érdekes, hogy a Péter rövid letűnés után élre tört és az András is újra az első tíz név között foglal helyet. Már ebből is bizonyított az a tény, hogy napjainkban felgyorsult a névdivat változása. Még jobban bizonyítja ezt a női nevek listája. A vizsgált időszak első húsz évében négy név cserélődött ki. Az Éva, Anna, Judit és Margit helyére az Ildikó, Erika, Andrea és Anikó lépett. Napjainkra pedig teljes mértékben megváltozott a lista. Az Andrea kivételével minden nevet más váltott fel. Visszakerült az első tíz legnépszerűbb név közé viszont az Anna. Tehát napjaink felgyorsult életében gyorsabban változik a névdivat, hamarabb válik népszerűvé egy név, és hamarabb tűnik el. A női nevek vonatkozásán ez sokszorosán igaz a már taglalt tény miatt: közöttük mindig nagyobb a változatosság. Épp ezért tűnik úgy, hogy annak ellenére, hogy a férfinevek is gyorsabban cserélődnek, mégis hagyományosab-
bak.

A nevek hangalakját és hosszúságát vizsgálva az első

tizenegy név esetén azonnal szembetűnik, hogy a női nevek között több a hosszabb név. A férfinevek zöme két szótagos, két név áll három szótagból: Attila és Dániel. Ezek sem tűnnek azonban hosszúnak, hiszen minden egyes szótag egy mással- és magánhangzóból áll. A női nevek esetében mindössze három kétszótagú, hat darab három szótagú, sőt, előfordul egy négy- szótagos is. A háromszótagúak között pedig az Andrea, Krisztina és Adrienn a mássalhangzótorlódás miatt még hosszabbnak tűnik. A négyszótagú Nikoletta azért problémás kissé, mert ugyan anyakönyvezni csak a nyílt szótagos formáját lehet, a köznyelvben Nikolett alakban él. Természetesen így is hosszú név. Nincsenek pontos adataim arra vonatkozóan, hogy a férfi- vagy a női nevek hosszabbak-e általában, de úgy tűnik, hogy a női nevek hosszabbak. Egyik oka talán az lehet, hogy sok női név a férfinév továbbképzett változata (a férfinév nem is biztos, hogy használatos a magyarban). Mindenesetre az tény, hogy a ma divatos nevek közül a női nevek hosszabbak, a férfinevek pedig tömörebbek.

Elkülönülést találunk a hangalak tekintetében is. A férfinevek közül hét mély, egy magas, három vegyes hangrendű. Vagyis a mély hangzású, komolyabban csengő neveket adják a fiúknak. A lánynevek közül két mély, egy magas és hét vegyes hangrendű. A vegyes hangrend sokaságának valószínűleg az az egyik magyarázata, hogy a legtöbb női név a-ra végződik, s így a magas hangrendűek is vegyessé válnak. Másik magyarázat lehet, hogy sok esetben a női nevek között a különböző eredetűek idegen alakban honosodnak meg, és nem mennek végbe rajtuk a magyar nyelvre jellemző hangváltozások, a férfinevekkel ellentétben, ahol ez sok esetben megtörténik (lásd István-Stefánia, Pál-Paula stb.).

LACZKÓ KRISZTINA